

Naslov članka/Article:

POLOŽAJ VZGOJITELJA V PREDŠOLSKI VZGOJI

Male Teachers' Role in Early Childhood Education

Avtor/Author:

Mitja Drnovšek

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Vzgoja in izobraževanje št. 3/2024, letnik 55

ISSN 0350 -5065

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2024

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/vzgoja-in-izobrazevanje/>

Mitja Drnovšek

OŠ Mengeš

POLOŽAJ VZGOJITELJA V PREDŠOLSKI VZGOJI

Male Teachers' Role in Early Childhood Education

IZVLEČEK

Članek opredeljuje položaj vzgojiteljev v današnjem času in (ne)odprtost do njihovega zaposlovanja. Družba se počasi, vendar vztrajno odmika od zakoreninjenih spolnih stereotipov in poskuša najti učinkovite načine za privabljanje vzgojiteljev. Zdi se, da uspešno, saj je opazno večje sprejemanje vzgojiteljev v predšolski vzgoji. Kljub ambicioznim načrtom in projektnim idejam njihova zastopanost ostaja nizka, izjema so skandinavske države, kjer je njihov delež višji. Na splošno družbeno mnenje še vedno močno vplivajo spolni stereotipi, patriarhalnost in zakoreninjene podobe o moškosti, a se stanje počasi izboljšuje. Veliko vlogo v vsakdanjem življenju ima šolski sistem, ki bi moral biti prilagojen obema spoloma oziroma vsem spolom. Družba se počasi, vendar vztrajno odmika od zakoreninjenih spolnih stereotipov in poskuša najti načine za privabljanje vzgojiteljev. Da bi pridobil vpogled v obstoječe stanje, sem izvedel kvantitativno raziskavo na vzorcu 75 strokovnih delavcev in delavk ter 54 staršev.

Ključne besede: družba, moškosti, spolni stereotipi, vzgojitelji, vzgojno in skrbstveno delo

ABSTRACT

The article describes the current situation of male educators and the (lack of) openness towards their employment. Society is slowly but surely moving away from entrenched gender stereotypes and trying to find effective ways to attract male educators. It seems to be working, as the admission of male educators in early childhood education is noticeably increasing. However, despite ambitious plans and project ideas, their representation is still low, except for the Scandinavian countries, where the proportion is higher. Although the ingrained notions of masculinity, patriarchy, and gender stereotypes continue to shape public opinion, things are gradually becoming better. The school system, which should adapt to both (all) genders, plays a central role in everyday life. To gain an insight into the current situation, the author conducted a quantitative survey with a sample of 75 male and female professionals and 54 parents.

Keywords: educational and care work, gender stereotypes, masculinities, early childhood educators, society

Moški v vlogi vzgojitelja? Da. Verjetno si marsikdo 15–20 let nazaj ni predstavljal, da bo ob prihodu v vrtec otroka oddal vzgojitelju. Spominjam se svojih vrtčevskih dni, ko so nas zjutraj sprejemale in na nas pazile ter nam bile druge mame varuške in vzgojiteljice – torej ženske. Mogoče bi si že takrat želel vzgojitelja v vrtcu, ki sem ga obiskoval šest let. Spomnim se, da sem se kot petletnik udeležil tridnevnega tabora in se prvič srečal z dvema vzgojiteljema, ki sta ob pomoči nekaj vzgojiteljic oziroma učiteljic skrbela za nas. Ko smo se vrnila s tabora, sem pomislil, zakaj v našem vrtcu ni vzgojiteljev. To je vprašanje, ki me je spremljalo v času celotnega izobraževanja. Iskanju odgovora nanj je namenjen tudi prispevek, ki je pred vami. Naj za začetek postrežem z zelo povednim statističnim podatkom, in sicer da je moških v vlogi vzgojitelja manj kot 3 % tako v domačih kot tujih vrtcih. Ena izmed uspešnejših držav na tem področju, Norveška, je imela v predšolski vzgoji zelo dobre strategije za privabljanje moških, vendar se je njihova zastopanost v vrtcih ustavila pri 10 %.

Mnogi se sprašujejo, zakaj v vrtce sploh privabljati moške, ko pa ženske takšno vrsto dela opravljajo dobro in brez težav.

V iskanju odgovora na zastavljeno in druga vprašanja sem opravil kvantitativno raziskavo, v kateri je sodelovalo 75 strokovnih delavcev in delavk ter 54 staršev. Vzorec ni reprezentativen, so pa odgovori prinesli zanimive in spodbudne poglede vključenih na položaj vzgojiteljev v predšolski vzgoji, ki jih želim deliti s širšo javnostjo.

STANJE VZGOJITELJEV V SLOVENSКИH IN TUJIH VRTCIH

Rohrmann (2019) in S. Vlašić (2010) izpostavljata, da si je Evropska unija (EU) leta 1996 kot cilj zadala, da bo do 2006 dosegla 20 % zastopanost vzgojiteljev v predšolski vzgoji. Že leta 1993 je Mreža za varstvo otrok v Raveni (Italija) organizirala posvet, na katerem so razpravljali o pomenu vzgojiteljev kot negovalcev otrok. Danes je dejansko stanje

drugačno od zelenega. Na ravni EU je njihova zastopnost 1–3-% (Rohrmann, 2019; Vlašić, 2010). Po podatkih Svetlin Kastelic in Tuš (2020) iz Statističnega urada je njihov delež v šolskem letu 2018/2019 znašal 2,66 %, v šolskem letu 2019/2020 pa 2,65 %. Svetlin Kastelic in Tuš (2022) dodajata še, da je delež vzgojiteljev v šolskem letu 2020/2021 znašal 2,79 %, leta 2021/2022 pa se je zvišal na 3,83 %. Podobno dokazujejo tudi podatki iz OECD (2022), kjer je navedeno, da je poklic vzgojitelja poklic, kjer v 96 % prevladujejo ženske; njihov delež pa se z vsako naslednjo stopnjo izobrazbe zmanjšuje.

ZAKAJ SO MOŠKOSTI POMEMBNE?

Da bi razumeli, zakaj imamo opraviti s tako nizko zastopnostjo moških v predšolski vzgoji, se je smiselno nasloniti na feministične študije, ki so pomembno vplivale tudi na nastanek moških študij in študij moškosti (Gardiner, 2005, v Connell, 2012). Družba je bila predvsem na začetku ukvarjana z neenakostmi spolov osredinjena le na prevladujoče modele moške prevlade. Z izpostavljenostjo problematizaciji so se odprle možnosti za ponoven premislek o »utišanih« in »nevidnih« družbenih normah. Po Kimmellu (2007, v Connell, 2012) so lastnosti, ki so pri človeku ponotranjene v zavesti, pogosto razumljene kot »naravno« dane, s tem pa se spregledajo razlike med spoloma. »Razkrivanje dinamike spola omogoči tako vidnost moškosti kot problematiziranje položaja moških.« (Connell, 2012, str. 359).

David D. Gilmore, avtor kulturnega koncepta moškosti (1990, v Haralambos, 2005), pravi, da v vsaki družbi obstajajo določene značilnosti moškosti. Te so: moški kot oplojevalec in oskrbovalec ter zaščitnik. Reprodukcijska naloga in vloga moških naj bi bila, da oplojujejo ženske. Da pa se to zgodi, morajo prevzeti pobudo za dvorjenje (danes osvajanje) in spolne odnose. Z vidika družbe se od njih pričakuje, da z drugimi tekmujejo za naklonjenost ene izmed žensk. Moški kot zaščitnik je prevladujoče dožemanje moškosti v večini svetovnih kultur. Oplojevanje in skrbstveno delo nista edino pomembna. Svojo družino mora moški predvsem zaščititi (Gilmore, 1990, v Haralambos, 2005). Danes se zdijo ti koncepti preživeti in stvar preteklosti, saj so feministična prizadevanja dosegla pomembne spremembe pri razumevanju ženskosti in moškosti ter razmerjih med njima.

Izpostavljajo pa se problematike, ki do nedavnega niso bile deležne posebne pozornosti raziskovalcev in raziskovalcev. Manzi (2019) tako poudarja, da je premalo pozornosti namenjene raziskovanju diskriminacije nad moškimi. Ta naj bi se po njenih besedah v zadnjih letih skokovito povečala in je mnogo bolj razširjena kot v preteklih desetletjih. Manzi (2019) dodaja, da je diskriminacija nad moškimi vedno bolj prisotna v javnosti, toda sporna v akademskih raziskavah in teoriji. Zelo malo je znanstvenih člankov, kjer je to objektivno predstavljeno, ter o tem, kakšne so možnosti za izboljšave. Čeprav moški zaradi tega ne trpijo toliko posledic kot ženske, to ne pomeni, da tematika ni vredna obravnave. Vsakršna diskriminacija na podlagi spola lahko povzroči negativne posledice za osebo, naj si bo to moški ali ženska (Manzi, 2019).

MOŠKI IN »BEG« V DRUGE POKLICE

Čeprav je stoletja veljalo prepričanje, da so pri vzgoji ključne ženske, danes ugotavljamo, da tudi moški igrajo pomembno vlogo pri oblikovanju identitete dečkov in

deklic v zgodnjem otroštvu, kar je drugi razlog za večje vključevanje moških v poklic vzgojitelja (Rohrman, 2019). K. Rentzou (2011) »vprašanje« o vzgojiteljih označuje kot zelo aktualno. Zanimanje zanje in zavedanje o pomenu njihovega zaposlovanja na področju predšolske vzgoje se v zadnjih letih povečujeta. Kljub njihovi »pomembnosti« in zaželenosti je ravnovesje med vzgojitelji in vzgojiteljicami še vedno precej neenako. Kot je bilo predstavljeno že v prvem delu, je razdelitev kadra v večini evropskih držav precej podobna, z izjemo skandinavskih držav. Predšolska vzgoja in varstvo spadata med najbolj spolno segregirane poklice (Rentzou, 2011). Specifika dela v predšolski vzgoji je namreč močno povezana z ženskami in ideali ženskosti, ki so tradicionalno povezani s prijaznostjo, skrbjo, družabnostjo in nudenjem bližine in nego otrok (Heikkilä in Hellman, 2016). Cameron idr. (Peeters, 2007) največje nezanimanje moških za poklic vzgojitelja pripisujejo temu, da otroško varstvo temelji na konceptu »matere negovalke«. Podobno Vlašić (2010) piše, da so za to, da se moški ne odločajo postati vzgojitelji, krive zakoreninjene vloge, ki jih predstavlja patriarhalni model vzgoje. Po besedah d'Arcyja (2004, v Vlašić, 2010) na neodločanje moških za poklic vzgojitelja vpliva tudi nezaupljivost delodajalcev, tj. ravnatelj in ravnateljic, saj starši pogosto izražajo strah ter nezaupljivost do vzgojiteljev – še posebej v jasličnih oddelkih. Kanjuo Mrčela in Revinšek (2017) moški spol izpostavljata kot prednost, saj lahko moški v zanje netipičnih poklicih hitreje napredujejo na vodilne položaje kot ženske v zanje netipičnih poklicih. Vzgojitelji pa se pogosto srečujejo z obtožbami, da niso »pravi moški«. Zaradi še vedno precej uveljavljene androhalne družbe se moški težko oziroma zelo redko odločijo za takšen poklic. Po besedah avtorice Bradley (1993) sta moška spolna in delovna identiteta bolj povezani kot pri ženskah. Yang in McNair (2020) pravita, da patriarhalne vrednote upravičujejo prevlado moških na znanstvenih in tehnoloških področjih, torej v poklicih, ki vključujejo posedovanje in vršenje avtoritete. Učiteljski in vzgojiteljski poklic veljata za spolno netipičen poklic, saj vključujeta veliko skrbi in pozornosti za vzgojo (Yang in McNair, 2020). Zaradi tega se to obravnava kot ženski poklic. Heikkilä in Hellman (2016) opozarjata na željo moških po osebni razvoju v poklicnem življenju in priznavanju kolektiva in staršev. V kolektivu, kjer je prevladujoča ženska sfera, morajo namreč ves čas razmišljati o vprašanju zaupanja staršev in sodelavk ter njihovem razumevanju poklicne izbire moških. Skelton (2009, v Heikkilä in Hellman, 2016) na podlagi svojih raziskav pravi, da imajo moški in ženske enake razloge za izbiro pedagoškega poklica. Naj omenim še, da različni strokovnjaki, kot so Acker, 1994; Arnot in Weiner, 1987; Sadker in Sadker, 1994; Weiner, 1995 (v Perger idr., 2020), poudarjajo, da je za učinkovito enakost spolov v šoli in širše v družbi treba obravnavati vprašanja spolov in enakosti spolov že v šolskih učnih načrtih.

KAJ LAHKO STORIMO KOT DRUŽBA?

Naučiti se je treba živeti v svetu, kjer ni toliko poudarka, kaj lahko kateri spol počne. Definicij spolnih stereotipov je toliko, kot je avtorjev in avtoric, na splošno pa temeljijo na uzakonjeni spolni binarnosti. Svetek (2019) pravi, da so glavni vzrok diskriminacije žensk ter spolne segregacije. Spolno stereotipizirani pa so žal tudi vzgojitelji in drugi moški, ki se odločijo za pedagoške poklice. Nekateri poklici so še danes preveč vezani na spolno tipskost, kar pomeni,

da naj bi narava dela pogojevala, ali potrebuješ moške ali ženske lastnosti. Takšna prepričanja so pripomogla k temu, da se še danes zelo malo moških odloča za poklic vzgojitelja.

Naj navedem misel Vlašić iz leta 2010, ki je v svoji raziskavi ugotovila, da slovenska javnost še ni pripravljena na zaposlovanje vzgojiteljev v vrtcih. Trinajst let kasneje lahko z gotovostjo potrdim, da je stanje v slovenski družbi boljše. V svoji raziskavi sem namreč ugotovil, da anketirani starši in strokovni delavci večinsko podpirajo prisotnost vzgojiteljev v vzgoji otrok. Svojega otroka bi najraje vpisali v mešan vzgojiteljski par (68 % strokovnih delavcev in delavk ter 70 % staršev), veliko anketiranih pa kljub vsemu ostaja neodločenih (27 % anketiranih strokovnih delavcev in delavk ter 24 % staršev). Izpostavim lahko, da skoraj nihče (nihče izmed strokovnih delavcev in 2 % staršev) še ne želi svojega otroka vpisati v skupino, ki bi jo vodila dva vzgojitelja. Glede potrebnih kompetenc strokovnih delavcev so si bili anketiranci enotni, da je najpomembnejša ljubezen do otrok (70 % anketiranih strokovnih delavcev; 55 % staršev) in zmožnost, postaviti meje otrokom v skupini (23,5 % anketiranih strokovnih delavcev; 16 % staršev); najmanj pa anketirani cenijo željo po zaslužku (80 % anketiranih strokovnih delavcev; 67 % staršev). Kot največji izziv še vedno prevladuje pretirano poseganje staršev v pedagoško delo (takšnega mnenja je 50,5 % anketiranih strokovnih delavcev ter 38,5 % staršev), slaba klima v tandemu (24 % strokovnih delavcev; 22 % staršev) in slabo sodelovanje s starši (21 % strokovnih delavcev; 22 % staršev). Zaskrbljenost za ohranitev delovnega mesta je zelo nizka. Podobno skladnost

sem ugotovil tudi pri razlogih za izbiro poklica, in sicer da je to želja po delu z otroki in ugoden delovni čas. Glede trajanja zaposlitve se za vzgojitelja pričakuje, da bo v vrtcu delal od 1 leta do 10 let (57 % strokovnih delavcev; 58 % staršev), medtem ko se za vzgojiteljico pričakuje, da bo tam do upokojitve (88 % strokovnih delavcev; 85 % staršev). Delež anketiranih je mnogo manjši kot pred 13 leti, ko je 98 % anketiranih odgovorilo, da bodo vzgojiteljice v vrtcu zaposlene do upokojitve. 97 % takrat anketiranih je bilo mnenja, da bo vzgojitelj v vrtcu zaposlen 1–10 let; tako da je opazno izboljšanje. Vzgojitelji in vzgojiteljice pa se bodo pri svojem delu soočali tudi s težavami. Glavna težava je še vedno prepričanje družbe in prisotne stereotipne predstave. Mnogi so navedli, da je poklicu vzgojitelja treba vrniti ugled in da bi bilo za privabljanje kadra potrebno sodelovanje različnih institucij. K aktualnosti in cenjenosti poklica pa bi po prepričanju nekaterih pripomogla boljša plača.

V času od raziskave Vlašić (2010) so bili narejeni pomembni koraki za spremenjen odnos do vzgojiteljev. Družba se premika v smer sprejemanja in večje odprtosti do netradicionalnega: moški vzgojitelji, moški v vlogi medicinskih tehnikov, ženske v vlogi mehaničarke ali ženske vojakinje itn. Z delom pa ne smemo odnehati. Če želimo bolj uravnoteženo zastopanje vseh spolov v spolno zaznamovanih poklicih, je treba nadaljevati s spodbujanjem vseh mladih v poklice, ki pomembno zaznamujejo generacije otrok. Krepitev ugleda vzgojno-izobraževalnih poklicev je nujna, promocija pomena kakovostnega in pravičnega sistema vzgoje in izobraževanja, v katerem sodelujejo tako moški kot ženske, pa je naša dolžnost.

VIRI IN LITERATURA

Bradley, H. (1993). *Across the great divide: The entry of men into "women's jobs"*. V Doing "women's work": Men in nontraditional occupations, C. Williams (ur.), 10–27. CA: Sage.

Connell, R. (2012). *Moškosti*. Krtina.

d'Arcy, C. (2004). Males studying and working in early childhood education: Advantages, Barriers, Challenges and Examples of Successful Strategies to Recruit, Retain and Support Men.

Haralambos, M. (2005). *Sociologija*. DZS.

Heikkilä, M., in Hellman, A. (2016). Male preschool teacher students negotiating masculinities: a qualitative study with men who are studying to become preschool teachers. *Early Child Development and Care*, 187(7), 1208–1220.

Kanjuro - Mrčela, A., in Revinšek, J. (2017). Moški, ki opravljajo „žensko delo“. *Časopis za kritiko znanosti*, 45(267), 171–188.

Manzi, F. (2019). Processes Underlying Discrimination the Same for Women and Men? A Critical Review of Congruity Models of Gender Discrimination. *Frontiers in Psychology*, 10, 469–485.

OECD. (2022). *Education at a Glance 2022: OECD Indicators*. OECD Publishing.

Peeters, J. (2007). Including Men in Early Childhood Education: Insights from the European Experience. *NZ Research in Early Childhood Education*, 10, 15–24.

Perger, N., Mencin Čepelj, M., in Tašner, V. (2020). Teaching feminism. *Šolsko polje*, 31(5/6), 13–29.

Rentzou, K. (2011). Greek parents' perceptions of male early childhood educators. *Early Years*, 31(2), 135–147.

Rohrmann, T. (2019). Men as promoters of change in ECEC? An international overview. *Early Years*, 1–15.

Svetek, M. (2019). Spolni stereotipi in diskriminacija žensk na trgu dela. *Psihološka obzorja*, 28, 1–10.

Svetlin Kastelic, N., in Tuš, J. (2020). V osnovnih in srednjih šolah nekaj več učiteljic in učiteljev. SURS.

Svetlin Kastelic, N., in Tuš, J. (2022). *Delež moških med vodstvenimi delavci v osnovnošolskem izobraževanju enkrat večji kot med vsemi zaposlenimi*. SURS.

Vlašić, S. (2010). Moški in zaposlovanje v predšolski vzgoji. *Uprava*, 8(4), 143–167.

Yang, Y., in McNair, E. D. (2020). Chinese male early childhood education teachers' perceptions of their roles and professional development. *Gender and Education*, 33(4), 468–482.